

Saint-Saëns

Le carnaval des animaux

Poulenc

Concert voor 2 piano's en orkest

o.l.v. Gordan Nikolić, viool
Katia en Marielle Labèque, piano
Midas Dekkers, verteller

do 14 februari

TAQA Theater De Vest

zo 16 februari

Het Concertgebouw

Serieuze lichtheid

De drie stukken die vandaag op het programma staan, kenmerken zich door een zekere klassieke lichtheid. Maar dan wel een lichtheid van het serieuze soort. Een muzikale grap, maar zeer kwalitatief en serieus uitgewerkt, zo zou je *Le carnaval des animaux* kunnen omschrijven. Het *Concert voor 2 piano's en orkest* biedt lichtvoetig vuurwerk en Mozarts bijna-laatste symfonie is misschien wel het begin van iets ongekend groots, maar vormt hier een grandioze afsluiter van het concert.

Dierenparade

Camille Saint-Saëns was een serieuze componist, die in Frankrijk en ver daarbuiten tot de allergrootsten werd gerekend, toen hij in 1886 zijn *Derde symfonie* (de *Orgelsymfonie*) componeerde. Met zijn iconische gezichtsbehaaring, fenomenale klavierspel (zowel op de piano als op het orgel) en composities in alle denkbare genres was hij een markant en zeer gerespecteerd man. Dat er achter die snor en baard een vrolijke grijns kon schuilgaan, liet hij alleen *en petit comité* zien. Zo danste hij eens samen met Tsjajkovski een ter plekke verzonnen ballet, begeleid door Rubinstein op de piano en zong hij in travestie en met falsetto de 'Juwelenaria' uit Gounods *Faust*. Op het grensvlak van scherts en ernst ontstond in hetzelfde jaar als de grootse *Orgelsymfonie* een compositie waarmee Saint-Saëns tot in de eeuwigheid zal worden geassocieerd: *Le carnaval des animaux*. Hoewel hij publicatie tijdens zijn leven verbood om zijn serieuze reputatie te beschermen, stonden uitgevers onmiddellijk na zijn dood in de rij: dat *Le carnaval des animaux* een hit zou worden was wel duidelijk. De één zijn dood, de ander zijn brood ... In de veertien korte delen van *Le carnaval* komen bekende en minder bekende dieren voorbij, trefzeker en met veel humor geportretteerd. Saint-Saëns imiteert daarbij niet alleen dierengeluiden, maar ook composities van zichzelf en collega-componisten. De stoet van dieren is zo bont als de instrumenten in de partituur: achter de statig marcherende leeuw dreuntelen kakelende kippen. Wilde ezels maken bokkensprongen; schildpadden dansen Offenbachs *Can-can*, een olifant danst de wals op Berlioz' *Valse des Sylphes*. Kangoeroes hupsen voorbij en het glasharmonium verklankt de

schittering van het water in een aquarium, waarin de mooiste vissen zwemmen. De ezels zijn het springen beu en komen terug om eens flink te balken en de koekoek zingt zijn wat eentonige - of om precies te zijn: tweetonige - lied. De volière wordt bewoond door figuren van divers pluimage, waarna de driftig oefenende pianisten bewijzen een 'diersoort' van een geheel andere orde te zijn. De xylofoon wekt fossielen tot leven. Op Saint-Saëns' eigen *Danse macabre*, Rossini's *Una voce poco fa* (uit *De barbier van Sevilla*) en diverse Franse kinderliedjes barsten ze uit in een wat curieuze dans. De overbekende en eindeloos geliefde zwaan brengt even een moment van rust en schoonheid, waarna de hele stoet in de spetterende finale nog één keer in sneltreinvaart over elkaar heen buitelt.

Mozart, Jazz en Gamelan

Net als Saint-Saëns' *Carnaval* is ook Francis Poulencs neoklassieke *Concert voor 2 piano's en orkest* humoristisch en serieus tegelijk. Poulenc was dan ook een man met twee gezichten: half monnik, half gangster, zo werd hij ooit treffend omschreven. Hij stond bekend om zijn prachtige melodieën, in een tijd waarin die soms verbannen leken uit de muziek om plaats te maken voor een dromerig impressionisme. Niet bij Poulenc. De monnik in hem schreef prachtige melodieën. Maar de gangster Poulenc weet steeds als het bijna te mooi wordt, met een ferme dissonant de luisteraar weer bij de les te houden. Wegdromen en weer wakker schrikken. Het is het domein tussen waken en dromen waarin Poulenc op zijn best is. Voor het *Concert voor 2 piano's en orkest* zocht Poulenc zijn inspiratie bij Maurice Ravels jazzy *Pianoconcert in G*, waarvan hij enkele maanden voordat hij aan zijn eigen concerto begon de première hoorde. Een andere invloed is de Balinese gamelanmuziek, waarmee hij een jaar eerder in het Nederlandse paviljoen van de Koloniale Tentoonstelling in Parijs kennismaakte. In het 1e en het 3e deel is dat bijvoorbeeld goed te horen. Het 2e deel heeft af en toe een vleugje van Saint-Saëns, en in het slotdeel komen beroemde Parijse feestgelegenheden als Le Chat Noir en Moulin Rouge tot leven. Maar bovenal klinkt Poulencs bewondering voor de muziek van Mozart door. Want hoewel iedere noot in dit concerto onmiskenbaar Poulencs signatuur draagt, is het volledig doordrenkt van Mozart. 'Je préfère Mozart à tout autre musicien', aldus Poulenc desgevraagd. Er gaat niets boven Mozart dus, dat is duidelijk.

3=1-theorie

In de zomer van 1788 componeerde Wolfgang Amadeus Mozart in slechts 2 maanden tijd maar liefst 3 symfonieën. Hij kan het toen nog niet bevroed hebben, maar het zouden zijn laatste zijn. Bij die laatste jaren van Mozart ziet u misschien - met dank aan de film *Amadeus* - het miskende genie voor zich dat in volstreekte armoede hemelse muziek bleef componeren, onopgemerkt door het grote publiek. Van dat beeld klopt maar weinig. Financieel ging het hem inderdaad even niet voor de wind, maar met een teruglopende belangstelling voor Mozarts muziek had dat niets te maken: het was Oostenrijks deelname aan de Russisch-Ottomaanse oorlog die het hem deed. Die stortte het land in een financiële crisis. Mozart stak zich in de schulden, om zo zijn tamelijk luxe leven te kunnen volhouden, in de veronderstelling dat het financiële ongemak niet lang zou duren. Daarin had hij weliswaar gelijk, maar het herstel dat rond 1792 optrad, maakte hij niet meer mee, waardoor hij inderdaad met schulden stierf. Geen miskend genie dus, maar een componist die nog altijd op het hoogtepunt van zijn roem én creativiteit was. Zozeer zelfs, dat sommige musicologen beweren dat de drie laatste symfonieën - nrs. 39, 40 en 41 - bedacht zijn als één groot geheel. Daarom heeft nr. 39 een lange prelude, maar geen echte finale, terwijl nr. 41 - Jupiter genoemd vanwege zijn grootsheid - weer een grandioze finale heeft, met een spectaculaire 5-stemmige fuga. De overbekende symfonie daartussen, nr. 40 in g, vormt tonaal gezien de perfecte brug en heeft bovendien geen monumentaal begin noch slot. Dat zou betekenen dat Mozart met deze symfonieën grootschaliger dacht dan welke componist tot dan toe. *Symfonie nr. 39 in Es* is inderdaad van een ongekende grootsheid, die slechts geëvenaard wordt door de *Jupitersymfonie*. Na de genoemde majestueuze opening met koperfanfares volgt het eigenlijke 1e deel in klassieke sonatevorm. Het langzame deel dat erop volgt zit vol energie. Het menuet en trio vervolgens, bevat een Ländler - een Oostenrijkse volksdans - met een klarinetsolo. Was het u overigens al opgevallen dat de klarinetten, nieuwe instrumenten in Mozarts tijd, de rol van de hobo's volledig hebben overgenomen? Dat de finale geen coda heeft, wordt als argument gebruikt in de bovengenoemde '3=1-theorie'. Toch sluit de finale deze grootse symfonie, vol serieuze lichtheid, zeer overtuigend af.

Tekst: Alexander Klapwijk

Biografieën

Gordan Nikolić, viool/leiding

Sinds 2004 is Gordan Nikolić concertmeester en artistiek leider van het Nederlands Kamerorkest. Hij behoort al jaren tot de grootste violisten van deze tijd. In 1989 kreeg hij zijn eerste aanstelling als concertmeester bij het Orchestre d'Auvergne. Vanaf 1997 tot en met 2017 bekleedde hij dezelfde functie bij het London Symphony Orchestra. In de loop van de jaren is hij uitgegroeid tot het gezicht van het Nederlands Kamerorkest. Hij staat niet als dirigent voor het orkest, maar voert vanaf de eerste lessenaar de musici aan. Nikolić wordt regelmatig gevraagd als muzikaal leider bij diverse internationale gezelschappen, waaronder het Australian Chamber Orchestra, het Orchestre de chambre de Genève en het Antwerp Symphony Orchestra. Naast zijn activiteiten als violist en orkestleider is Nikolić docent aan Codarts in Rotterdam. Hij speelt op een Lorenzo Storioni viool uit 1794.

Katia en Marielle Labèque, piano

'The most visible piano duo on the planet', noemde het Amerikaanse blad *Newsday* de zusters Labèque. En niet zonder reden. Al jarenlang zijn zij hét duo voor het repertoire voor 2 piano's. Nog tijdens hun studie wisten zij componist Messiaen persoonlijk te imponeren met hun vertolking van zijn *Visions de l'Amen*. Het was het begin van een succesvolle carrière waarbij componisten als Philip Glass en Louis Andriessen muziek voor hen schreven. Naast het klassieke repertoire braken ze ook een lans voor het lichtere genre, te beginnen met Gershwins *Rhapsody in Blue* in een versie voor twee piano's. In hun lange loopbaan speelden ze samen met orkesten als het Philadelphia Orchestra, de Berliner Philharmoniker en het Koninklijk Concertgebouworkest. Hun belangstelling voor de fortepiano bracht hen in contact met gespecialiseerde ensembles als The English Baroque Soloists en Musica Antica.

Midas Dekkers, verteller

'Laat er geen twijfel over bestaan, Midas Dekkers is bioloog,' meldt uitgeverij Atlas Contact over Nederlands bekendste dierenkenner. Hij schreef gidsen over trekvogels, het bosleven en zelfs een lesmethode voor het Ibo-onderwijs. Maar nog tijdens zijn studie biologie in Amsterdam begon hij met het schrij-

ven van dieren-columns in *NRC*, *de Volkskrant* en de *Vara-gids*, die naderhand werden gebundeld en uitgegeven. Ze bieden een ironische kijk op het dierenleven, maar nog veel meer zijn ze een spiegel van het menselijk bestaan. Jarenlang las Midas Dekkers ze voor tijdens het radioprogramma *Vroege Vogels*. Van daaruit was de stap naar televisie met programma's als *Gefundenes Fressen* en *Midas* snel gemaakt. Ook had hij succes als schrijver van kinder- en jeugdboeken waarvoor hij 3 Zilveren Griffels en een Vlag en Wimpel ontving. In 1985 schreef hij het Kinderboekenweekgeschenk met als titel *Houden beren echt van honing?*

Wolfgang-app

Bij dit concert kunt u gebruik maken van Wolfgang: een smartphoneapp voor klassieke muziek. Terwijl het orkest *Le carnaval des animaux* speelt, leest u op de Wolfgang-app wat er, precies op dat moment, gebeurt in de muziek. Wolfgang vertelt in korte, goed getimedezinnen; af en toe een blik op uw smartphone is voldoende. De app is zo ontworpen dat u anderen niet afleidt van de muziek. Rob Streevelaar, algemeen directeur Nederlands Philharmonisch Orkest|Nederlands Kamerorkest, raadt u de app van harte aan: 'Op een mooie en eenvoudige manier licht Wolfgang tijdens het luisteren de muziek toe, en kan zo de beleving van het concert verrijken.'

Downloaden

Download Wolfgang (iPhone en Android) gratis in de app stores of via **wolfgangapp.nl**. Start Wolfgang voor het concert en zet uw telefoon op stil. Maak verbinding met het wifi-netwerk van Wolfgang. wifi-login **Wolfgang** | wachtwoord **wolfgang**

Programma

Camille Saint-Saëns (1835 - 1921)

Le carnaval des animaux (1886)

- Introductie en koninklijke mars van de Leeuw
- Kippen en Hanen
- Muilezels (snelle dieren)
- Schildpadden
- De Olifant
- Kangoeroes
- Aquarium
- Personages met lange oren
- De Koekoek in het diepst van het woud
- Volière
- Pianisten
- Fossielen
- De Zwaan
- Finale

Francis Poulenc (1899 - 1963)

Concert voor 2 piano's en orkest, FP 61 (1932)

Allegro ma non troppo

Larghetto

Finale: Allegro molto

Pauze

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 - 1791)

Symfonie nr. 39 in Es,

KV 543 (1788)

Adagio - Allegro

Andante con moto

Menuetto: Allegro - Trio

Finale: Allegro

Nederlands Kamerorkest

o.l.v. Gordan Nikolić, viool

Katia en Marielle Labèque, piano

Midas Dekkers, verteller

do 14 februari 2019, 20.15 u

(einde concert ca. 22.00 u)

TAQA Theater De Vest, Alkmaar

za 16 februari 2019, 20.15 u

(einde concert ca. 22.00 u)

Het Concertgebouw

Extra

Muziekcafé do 14 februari,

19.40 u

NedPhO Anders za 16 februari,

22.15 u

Beluister gratis onze playlist op [24classics.com](https://www.24classics.com)

Wilt u vast een voorproefje van het concert dat u gaat bezoeken? Luister via [24classics.com](https://www.24classics.com) of de 24classics-app gratis naar onze playlist *Orkest* met een steeds wisselende selectie van de werken die wij dit seizoen spelen.

Zit u op de winnende stoel?

Elke bezoeker van onze concerten in Het Concertgebouw kan op de winnende stoel zitten. Met uw plaatsbewijs maakt u kans op twee gratis concertkaarten. Kijk op de donderdag na het concert op [orkest.nl/stoel](https://www.orkest.nl/stoel) of uw stoel het winnende nummer heeft.

Word nu ook Vriend

Grote kans dat u naast één van onze Vrienden zit. Deze heeft dit concert met een jaarlijkse bijdrage mede mogelijk gemaakt. Vrienden dragen bij aan de toekomst van onze orkesten. Als Vriend bent u belangrijk voor ons. Daarom nodigen wij nieuwe Vrienden uit voor een rondleiding in de NedPhO-Koepel en kunnen Vrienden na afloop van exclusieve Vriendenconcerten kennismaken met de musici. Geïnteresseerd? Kom eens langs bij de Vriendenbalie in Het Concertgebouw of de Philharmonie Haarlem en ontmoet andere Vrienden. Ook kunt u contact opnemen via vrienden@nedpho.nl | 020 521 75 28.

